

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА
ЄВРАЗІЙСЬКА АСОЦІАЦІЯ ПРАВНИЧИХ ШКІЛ ТА ПРАВНИКІВ
ПОМОРСЬКА АКАДЕМІЯ В СЛУПСЬКУ (ПОЛЬЩА)
АКАДЕМІЯ ГУСПОЛ (ЧЕХІЯ)**

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ

Збірник тез

**Міжнародної науково-практичної конференції
«ДВАДЦЯТЬ ПЕРШІ ОСІННІ ЮРИДИЧНІ
ЧИТАННЯ»**

*присвяченої 30-річчю Хмельницького університету
управління та права імені Леоніда Юзькова*

**6 жовтня 2022 року
м. Хмельницький**

УДК 341.231.14

А 43

Рекомендовано до друку вченою радою
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова
(протокол № 5 від 26 вересня 2022 року)

А 43 Актуальні проблеми юридичної науки : збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції «Двадцять перші осінні юридичні читання» (м. Хмельницький, 6 жовтня 2022 року). Хмельницький : Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2022. 403 с.

ISBN 978-617-7572-56-4

У збірнику представлені тези доповідей, які були подані на Міжнародну науково-практичну конференцію «Двадцять перші осінні юридичні читання», що відбулась у Хмельницькому університеті управління та права імені Леоніда Юзькова 6 жовтня 2022 року. Розрахований на наукових та науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти і наукових установ, здобувачів вищої освіти, практичних працівників і широкий читацький загал. Організаційний комітет Міжнародної науково-практичної конференції «Двадцять перші осінні юридичні читання» не завжди поділяє думку учасників конференції. Основний матеріал доповідей подано в авторській редакції. Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники конференції, їхні наукові керівники, рецензенти та структурні підрозділи закладів вищої освіти і наукових установ, які рекомендували ці матеріали до друку.

УДК 341.231.14

© Колектив авторів, 2022 ©
Хмельницький університет управління та
права імені Леоніда Юзькова, 2022

ISBN 978-617-7572-56-4

Дервянко Богдан Володимирович,
доктор юридичних наук, професор, головний науковий співробітник
Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва
імені академіка Ф.Г. Бурчака Національної академії правових наук України,
провідний науковий співробітник Державної установи «Інститут економіко-правових
досліджень імені В.К. Макутова Національної академії наук України»

ОКРЕМІ ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ВТОРИННОГО РЕСУРСОКОРИСТУВАННЯ У ПОБУТІ Й ЕКОНОМІЦІ

Україна є державою в якій площі сміттєзвалищ перевищують площі багатьох великих міст. До них можна додати площі териконів, промислових та інших кар'єрів, відстійників та інших місць зберігання різних за рівнем небезпеки промислових і побутових відходів. Не слід забувати і про території радіаційного забруднення поблизу сумновідомої на весь світ ЧАЕС. Розташований неподалік від неї так званий «рудий ліс» нещодавно приніс значну користь державі, ступінь і кількісні визначення якої дізнаємося напевне після завершення війни із російською федерацією. Сукупно площі забруднених земель формують величезні комбінації цифр. Можна не помилитися, зазначивши, що окремі країни мають меншу площу, ніж забруднені землі на території України. Тому у межах заходів, визначених Національною стратегією управління відходами в Україні до 2030 року [1] слід виробити і запровадити комплекс заходів, спрямованих на зменшення кількості відходів домогосподарств і галузей економіки, а також зниження площі сміттєзвалищ. У цьому зв'язку велику роль відіграє всебічне застосування вторинного ресурсокористування.

Будь-яка справа або починання у державі має забезпечуватися за допомогою застосування імперативних (адміністративних) або диспозитивних (економічних) заходів стимулювання. Можливе і комбінування заходів із обох груп. Ці заходи стимулювання знаходять місце в законодавчих та підзаконних актах. Проте очевидно, що слід кількісно і якісно розширювати заходи з обох груп для підвищення ефективності участі різних суб'єктів права у застосуванні вторинного ресурсокористування.

Вторинне ресурсокористування знаходить усе більше поширення у побуті. Громадяни України активно вчать сортувати сміття. Поки що окремі контейнери передбачено для пет-пляшок і скла, інколи – для картону і паперу. Окремі громадяни із невисокими доходами щодня користуються послугами із приймання макулатури, пластмаси, склотари та металобрухту, відсортовуючи їх від іншого сміття. Але ця діяльність у побутовій сфері здійснюється скоріше «знизу», а не «зверху». Тобто, ініціатором стає не держава, а окремі підприємці, які за власний кошт встановлюють приладдя для збору вторинної сировини та самостійно вирішують питання із її використанням або переробкою. Видається, що держава має якщо не очолити ці процеси, то принаймні їх врегулювати із контролем за сплатою податків з доходів від цієї діяльності та одночасним наданням податкових пільг, а то й канікул під час організації такої діяльності.

Вторинне природокористування у промисловості найбільш поширене у гірничо-металургійному комплексі. Металобрухт традиційно є важливою сировиною для металургійного виробництва. Врегулюванню відносин, що виникають у процесі збирання, заготівлі та здійснення операцій з металобрухтом, присвячено окремий Закон України «Про металобрухт» [2]. Але металобрухт не є найбільшою загрозою забруднення земель. Навіть тисячі одиниць розбитої та спаленої військової техніки російської федерації достатньо швидко прибираються та відправляються на ремонт або переробку. Набагато більшу загрозу родючим землям, ґрунтовим водам, повітрю і здоров'ю людини становлять терикони і промислові кар'єри. Наявність таких об'єктів можна схарактеризувати як прояв середньовічного варварства. У ХХІ столітті людство не має право знищувати родючі

грунти. А ґрунти, засмічені відвалами відходів промисловості, повинні звільнитися від них.

Терикони мають різний фізичний і хімічний склад, який залежить від продукту видобутку. Найбільша кількість українських териконів має у своєму складі супутні продукти видобутку кам'яного вугілля. Хоча є і так звані «ртутні», «рудні» терикони та терикони із супутніми продуктами видобутку інших корисних копалин. Сьогодні існують технології, які дозволяють повністю спалювати вміст вугільних териконів у теплоелектроцентралях (далі – ТЕЦ) і теплових електростанціях (далі – ТЕС). В історії України відомими є окремі корупційні випадки постачання на ТЕЦ і ТЕС сировини з вугільних териконів за ціною вугілля і спалювання цієї сировини з додаванням певних порцій кисню. Нефахівцю складно сказати чи рентабельним є цей процес для самих ТЕЦ і ТЕС. Скоріше за все відповідь негативна. Але враховуючи, що одним із результатів є очищення земельних ресурсів від забруднення, держава має право собі дозволити додаткові витрати. До того ж слід нагадати, що терикони не лише займають корисні площі, але також стають причиною легеневих хвороб і навіть можуть бути джерелом радіаційного випромінювання. Тому їх ліквідація має комплексне важливе значення. Для стимулювання цих процесів держава може фінансово або через фіскальні механізми підтримати ТЕЦ і ТЕС, а також суб'єктів господарювання, які видобувають кисень у промислових обсягах.

Терикони, сформовані із гірничих порід, супутніх корисним копалинам, які не використовують як паливо, видалити складніше. Їх треба переробляти. Це можна робити на спеціалізованих закордонних або українських підприємствах. Перший варіант виглядає реалістичнішим. Іноземні переробники можуть забирати складові відвалів та териконів на територію інших держав. При цьому ними можуть сплачуватися гроші українським суб'єктам господарюванням чи територіальним громадам, можуть гроші не сплачуватися («нульовий» варіант), а можуть сплачуватися гроші самим іноземним переробникам українськими суб'єктами господарювання, територіальними громадами чи державою. Усе залежатиме від вмісту терикону. У пошуку іноземних переробників суб'єктам господарювання та територіальним громадам мають допомагати торгово-промислові палати. Українські переробні комбінати очевидно не готові до масової переробки териконів. Потрібно налагоджувати відповідні переробні лінії. Видається, що зробити це можливо із залученням іноземних інвесторів. Зробити це можливо за допомогою надання певних інвестиційних пільг. Сьогодні іноземні інвестори не мають тих переваг, які їм було надано першими нормативними актами з регулювання інвестиційної та інноваційної діяльності ще у 1990-х роках. Це підтверджується частиною 1 статті 7 Закону України «Про режим іноземного інвестування». Проте частина 2 цієї статті передбачає, що для окремих суб'єктів підприємницької діяльності, які здійснюють інвестиційні проекти із залученням іноземних інвестицій, що реалізуються відповідно до державних програм розвитку пріоритетних галузей економіки, соціальної сфери і територій, може встановлюватися пільговий режим інвестиційної та іншої господарської діяльності [3; 4, с. 92].

Кар'єри можуть бути використані не як сміттєзвалища, а як водосховища. Вода це один із найдорожчих ресурсів у світі. Навіть технічна вода, яка зберігається у межах колишнього кар'єра і може бути частково забруднена речовинами, які видобувалися та супутніми речовинами, може використовуватися для господарських потреб. Крім цього негативний вплив будь-яких речовин із часом зменшується. Для правового забезпечення наповнення відпрацьованих кар'єрів водою положень чинного законодавства достатньо. У межах наявних норм цивільного та господарського законодавства може бути утворено певну кількість нових водосховищ.

Наостанок слід пропонувати державі активніше використовувати території, які є забрудненими та непридатними для проживання людей чи для використання в агропромисловому комплексі. Прикладами таких територій може бути зона відчуження, а також землі, що раніше використовувалися під сміттєзвалища. Тут можуть

встановлюватися вітроустановки та сонячні панелі, покликані генерувати енергію із «зелених» джерел. Для цього норм Господарського кодексу України [5], Закону України «Про альтернативні джерела енергії» [6] та відповідних підзаконних нормативно-правових буде цілком достатньо.

Використані джерела:

1. Про схвалення Національної стратегії управління відходами в Україні до 2030 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 8 листопада 2017 року № 820-р. *Законодавство України*: URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/820-2017-%D1%80#Text>
2. Про металобрухт: Закон України від 5 травня 1999 року № 619-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 25. Ст. 212.
3. Про режим іноземного інвестування: Закон України від 19 березня 1996 року № 93/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 19. Ст. 80.
4. Дерев'янко Б.В. Правове регулювання інвестиційної та інноваційної діяльності: навч. посібник; МВС України, Донецький юридичний інститут. Донецьк : Видавничий дім «Кальміус», 2012. 204 с.
5. Господарський кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 року № 436-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 18–22. Ст. 144.
6. Про альтернативні джерела енергії: Закон України від 20 лютого 2003 року № 555-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 24. Ст. 155.

Костяшкін Іван Олександрович,

доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри трудового, земельного та господарського права
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова,

Василенко Альона Миколаївна,

аспірантка кафедри трудового, земельного та господарського права
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТРАНСФОРМАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАСНОСТІ НА ЗЕМЛЮ В УКРАЇНІ

Основним напрямком, що визначив хід проведення земельної реформи в Україні безперечно є трансформація державної власності на землю. Зокрема, нормативно-правовим порядком визначено, що земельна реформа є складовою частиною економічної реформи, здійснюваної в Україні у зв'язку з переходом економіки держави до ринкових відносин і спрямована на перерозподіл земель з одночасною передачею їх у приватну та колективну власність. Тридцятирічний досвід земельної реформи ставить необхідність вироблення сучасного розуміння права державної власності на землю враховуючи ті процеси децентралізації, що мають місце протягом останніх років.

Теоретико-правові дослідження права державної власності на землю зустрічаємо в роботах В. І. Андрейцева, О. Г. Бондаря, А. П. Гетьмана, В. М. Єрмоленка, П. Ф. Кулинич, А. М. Мірошніченко, В. В. Носіка, А. М. Статівки, М. В. Шульги та інших авторів, які аналізуючи теоретико-правові основи права власності на землю українського народу, проблеми земельної реформи, розкривали зміст окремих форм права власності на землю в Україні.

Однак, на сучасному етапі, проблеми розмежування державної та комунальної власності на землю особливо загострюються у зв'язку з реалізацією в державі реформи в